

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Κατάλογος λειτουργικών ειληταρίων της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας

Χρυσόστομος Λαυριώτης

doi: [10.12681/makedonika.672](https://doi.org/10.12681/makedonika.672)

Copyright © 2014, Χρυσόστομος Λαυριώτης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαυριώτης Χ. (1960). Κατάλογος λειτουργικών ειληταρίων της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας. *Μακεδονικά*, 4(1), 391-402. <https://doi.org/10.12681/makedonika.672>

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΙΛΗΤΑΡΙΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ

[Ἡ ἀσχολία μου με τοὺς βιβλιογράφους τοῦ 14ου αἰῶνος καὶ κυρίως με τὸν βιβλιογράφον Ἰωάσαφ, ἀκμάζοντα ἐπὶ πεντηκονταετία ὄλην, ἀπὸ τοῦ 1360 μέχρι τοῦ 1406 ἢ καὶ τοῦ 1418, με ὠδήγησε καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν λειτουργικῶν εἰληταρίων. Ὁ βιβλιογράφος Ἰωάσαφ εἶχεν ἀποκτήσει, φαίνεται, εἰδικότητα εἰς τὴν γραφὴν λειτουργικῶν χειρογράφων, ἰδιαιτέρως δὲ λειτουργικῶν εἰληταρίων. Ὁ χαρακτηριστικὸς τρόπος γραφῆς αὐτοῦ ἀπαντᾷ εἰς πλῆθος εἰληταρίων, πολλὰ τῶν ὁποίων φέρουν τὴν ὑπογραφὴν του (βλ. καὶ ἐνταῦθα εἰλητάρια Λαύρας 5, 18, 25, 28, 32. Βατοπ. 5, 11), ἄλλα δὲ δύνανται ν' ἀποδοθοῦν εἰς αὐτὸν λόγῳ ἀκριβῶς τῆς χαρακτηριστικῆς γραφῆς. Ἄλλα δὲν εἶναι μόνον ὁ Ἰωάσαφ κατ' ἐξοχὴν γραφεὺς λειτουργικῶν εἰληταρίων ὁλόκληρον βιβλιογραφικὸν ἐργαστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ἀνήκε, ἐγκατεστημένον εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει περιώνυμον μονὴν τῶν Ὁδηγῶν, ἔγραφεν, ὡς φαίνεται, κατὰ προτίμησιν λειτουργικὰ χειρόγραφα καὶ εἰλητάρια. Τὴν δρᾶσιν τοῦ βιβλιογραφικοῦ τούτου ἐργαστηρίου δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 14ου αἰῶνος μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς Ἀλώσεως.¹ Ὁ λαμπρὸς βιβλιογράφος Χαρίτων (μεταξὺ τῶν πολλῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων χειρογράφων εἶναι καὶ τὸ πολυτιμὲς Ψαλτήριον Ἰβήρων 1384 κατ' ἐντολήν τῆς χήρας τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου Ἀννης), οἱ βιβλιογράφοι Ἰσακίμ (ἀρχαὶ 14ου αἰ.: Α 16), Γρηγόριος (1380: Β 19), Σωφρόνιος (Α 29), Ματθαῖος (Α 37) καὶ Γεδεών (Α 10, 22, 46), τῶν ἀρχῶν τοῦ 15ου αἰῶνος οἱ τελευταῖοι, ἀνήκουν ἀναμφιβόλως εἰς τὸ βιβλιογραφικὸν ἐργαστήριον τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν, ὡς δεῖκνυει ἡ χαρακτηριστικὴ γραφὴ τῶν βιβλιογράφων τούτων (βλ. *εἰκ.* 8 - 11).

Τὸν ἐνταῦθα δημοσιευόμενον κατάλογον τῶν λειτουργικῶν εἰληταρίων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας εἶχε καταρτίσει, μετὰ τοῦ καταλόγου ὄλων τῶν κωδικῶν τῆς μονῆς, κατὰ τὸ τέλος περιήπου τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ τότε βιβλιοθηκᾶριος Χρυσόστομος προηγούμενος Λαυριώτης. Ὑπεῖκον εἰς ἰδιαιτέραν παρακλήσιν μου καὶ ἐμφορούμενος ἐξ ἄγνου πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰ πράγματα ἐνδιαφέροντος, ἀντέγραψε καὶ συνεπλήρωσε τοῦτον ἐν μέρει ὁ νῦν βιβλιοθηκᾶριος γέρον Παντελεῖμων Λαυριώτης, εἰς τὸν ὁποῖον πλεῖστα ὀφείλονται, πλην τῶν ἰδικῶν μου, καὶ τῶν παλαιογραφούντων καὶ λοιπῶν ἐπιστημόνων αἱ χάριτες.

Τὰ εἰλητάρια εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσω εἰς δύο ἐπισκέψεις μου εἰς τὴν Μονὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1955 καὶ τοῦ 1957. Εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Χρυσοστόμου προσέθεσα καὶ τὰς ἰδικὰς μου παρατηρήσεις, ἀφορώσας κυρίως εἰς τὴν χρονολόγησιν καὶ τοὺς γραφεῖς τῶν χειρογράφων, ἐτέθησαν δὲ

¹ Περὶ τοῦ βιβλιογράφου Ἰωάσαφ καὶ τοῦ βιβλιογραφικοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν πραγματεύομαι ἐν ἐκτάσει εἰς εἰδικὴν μελέτην, ἥτις θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν προσεχῆ τόμον τῆς Byzantinische Zeitschrift (1958).

πρὸς διάκρισιν αἱ ἰδικαί μου προσθήκαι ἐντὸς ἀγκυλῶν. Ἐκφράζω καὶ αὐτὴς τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τοὺς γέροντας Ἐπιτρόπους τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ πρὸς τὸν γέροντα Παντελεήμονα διὰ τὴν κατὰ τὰς δύο ἐπισκέψεις μου πρόθυμον καὶ πολύτιμον εἰς τὴν ἐν γένει ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἐργασίαν μου συμπαραστάσιν του, χάριω ἰδιαιτέρως, διότι διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ καταλόγου τούτου, ὡς καὶ τοῦ εὐθύς μετὰ τούτου δημοσιευομένου καταλόγου τῶν εἰληταρίων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου, γίνεται ἀπαρχὴ γονίμου συνεργασίας τῶν κατὰ κόσμον ἐρευνητῶν μετὰ τῶν λογίων μοναστῶν διὰ τὴν ἐρευναν καὶ τὴν καταξίωσιν τῶν πολιτικῶν θησαυρῶν τοῦ ἀγιωνύμου Ὁρους.¹

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ]

1. 0,26 x 5,70 [14ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Ἰω. Χρυσστόμου μετὰ τῆς εὐχῆς τῶν κολλύβων εἰς μνήμην ἁγίων. Ἐν τῷ κειμένῳ παρενέεται καὶ Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας.

Ἐν τέλει: *Τὸ παρὸν κοντάκιον ἐδόθη ἐν τῷ | ἀγίῳ βήματι τῆς Λαύρας παρὰ τοῦ ἐν | μοναχοῖς κυ(ροῦ) Θεοδούλου τοῦ Μεσημβρινοῦ ψυχικῆς | ἐν Κυρίῳ σ(ωτη)ρίας.*

[Γραφὴ ἀπολύτως ὁμοία μὲ τὴν τοῦ ἀριθ. 9, παρεμφερῆς πρὸς τὴν τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν (βλ. *εἰκ. 1 καὶ 2*).

Ἐν ἀρχῇ ἐρυθρὸν ἐπίτιτλον].

2. 0,25 x 7,68 [13ος αἰ. ἀκέφ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (ἐλλιπής).

Ἄ ρ χ ε τ α ἰ ἀπὸ τῆς ἐκφωνήσεως τῆς εὐχῆς τῆς μικρᾶς εισόδου, ἐκπεσόντων τῶν πρὸ αὐτῆς. Τὰ εἰρηνικά καὶ αἰτήσεις ἐν τῇ ᾧα ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρός. Ἐν τέλει, ἐπιτοῖς ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρός, ἡ εὐχὴ «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως κλπ.».

Εἰκόνες καὶ ἔτεραι παραστάσεις φέρονται αἱ ἑξῆς: 1) Ἄγγελος ὑψῶν ἐν μικρῷ κύκλῳ ἀποτελοῦντι τὸ στοιχεῖον Ο τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν τῇ εὐχῇ «Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος κτλ.». 2) Ἀλέκτωρ σχηματίζων τὸ Κ. 3) Ὁ ἱερουργῶν ἐν εὐλαβεῖ σχήματι κρατῶν κεχρυσωμένην προσφορὰν ἀποτελοῦσαν τὸ Ο, ἐν τῷ «Ὁδῆεις ἄξιος». 4) Ὁ αὐτὸς σχηματίζων τὸ Κ (*εἰκ. 5*). 5) Ὁρθογώνιον 16 x 14, ἐν ᾧ τὸ θυσιαστήριον μετὰ οὐρανοῦ, οὗ ἄνωθεν ὁ Κύριος ἡμῶν κρατῶν τὸ Εὐαγγέλιον, περὶ δὲ Αὐτὸν ἄγγελοι παρακύπτοντες. Πρὸ δὲ τοῦ θυσιαστηρίου ἀρχιερεὺς μετὰ τριῶν συλλειτουργῶν. 6) Ὁ Κύριος ἡμῶν καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβεὶμ παριστῶν τὸ Ο, ἐν τῇ εὐχῇ «Ὁ ἄν Δέσποτα». 7) Ὁρθογώνιον 15 x 13, ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἡμῶν παρίσταται κυκλούμενος ὑπὸ τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων καὶ ὑπὸ τῆς κτίσεως προσκυνούμενος, πρὸ τῆς εὐχῆς «Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων Δυνάμεων». 8) Πρὸ τῆς φράσεως τῆς προηγουμένης εὐχῆς «πλάσας

¹ Τὰ εἰλητάρια εἶναι περγαμηνά, κλὴν ἐλαχίστων ἐξαίρεσεων, ὅπου τοῦτο δηλοῦται ρητῶς.

γάρ τὸν ἄνθρωπον» ἐν ὀρθογώνῳ 20 x 14 οἱ πρωτόπλαστοι καὶ ἡ παρά-
 βασις αὐτῶν. 9) Ὁρθογώνιον 24 x 13, ἐν ᾧ ἐν τρισὶ στίχοις παρίστανται
 ἄγγελοι, προφήται καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν μετ' ἄλλων πιστῶν, πρὸ τῶν φρά-
 σεων τῆς αὐτῆς εὐχῆς «προφήτας ἐξαποστείλας... ἀγγέλους ἐπέστησας φύ-
 λακας... ἐλάλησας ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου». 10) Ὁρθογώνιον 16 x 14,
 ἐν ᾧ ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν πρὸ τῆς ἐν τῇ αὐτῇ εὐχῇ φράσεως «ἐπει-
 δὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εὐδόκησεν ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς... γενό-
 μενος ἐκ γυναικὸς» (εἰκ. 6). 11) Ὁρθογώνιον 19 x 14, ἐν ᾧ ἡ βάπτισις τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ μετὰ τῆς κουστωδίας, πρὸ τῶν φράσεων
 «Καὶ καθαρῖσαι ἡμᾶς ἐν ὕδατι... καὶ κατελθὼν διὰ τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸν
 Ἄδην». 12) Ὁρθογώνιον 17 x 13, ἐν ᾧ ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος καὶ ἡ Ἀνά-
 ληψις τοῦ Κυρίου. 13) Ὁρθογώνιον 17 x 13, ἐν ᾧ ὁ μυστικὸς δειλπος. 14)
 Ὁρθογώνιον 13 x 13, ἐν ᾧ ἐν ἐνὶ στίχῳ φέρεται Σταυρὸς, ἡ τριήμερος
 ταφή, ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν Κύριος· ἐν ἐτέρῳ δὲ στίχῳ ἡ Ἀνάληψις καὶ ἡ
 ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρα, πρὸ τῶν φράσεων «Μεμνημένοι οὖν... τοῦ
 ζωοποιοῦ Σταυροῦ, τῆς τριήμερου ταφῆς, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τῆς
 εἰς οὐρανοῦς ἀνόδου, τῆς ἐκ δεξιῶν σου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδρας». 15)
 Ὁρθογώνιον 21 x 14, ἐν ᾧ ἐν πέντε στίχοις ἀπασαί αἱ τάξεις τῶν δι-
 καιῶν (μορφαὶ 39), πρὸ τῶν «ἡμᾶς δὲ πάντας ἐνώσαις μετὰ τῶν... προπα-
 τόρων, πατέρων, πατριαρχῶν». 16) Ὁρθογώνιον 17 x 13 φέρον τὴν Θεο-
 τόκον ἐπὶ θρόνον κρατοῦσαν τὸν Κύριον ἡμῶν, μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως». 17)
 Ἰωάννης ὁ Προδρόμος, κρατῶν τὸ Τ «Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου...». 18) Ὁρ-
 θογώνιον 14 x 13 φέρον ὀκτὼ ἀσκητὰς ἐν σπηλαίοις, πρὸ τῶν λέξεων
 «Μνήσθητι Κύριε τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις». 19) Ὁρθο-
 γώνιον 16 x 13 φέρον βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας (μορφὰς 8), πρὸ τῶν «Μνή-
 σθητι Κύριε τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων». 20) Τὰ
 τέσσαρα εὐαγγελικὰ σύμβολα, περὶ τὴν εὐχὴν «Ἦνυσται καὶ τετέλεσται»,
 γεγραμμένη ἐν σχήματι σταυροῦ. — Εὐῆρηται καὶ τινα στοιχεῖα [ἀρχικὰ] κε-
 κοσμημένα καὶ τινες μικραὶ ἐν αὐτοῖς παραστάσεις ζώων κτλ.

[Περὶ τοῦ πολυτιμοτάτου τούτου καὶ λαμπροῦ ελληταρίου βλ. L.
 B r e h i e r, Les peintures du rouleau liturgique No 2 du monastère
 de Lavra. Ann. Inst. Kondakov (Seminarium Kondakovianum) 11
 (1940) 1 - 20. Ὁ Bréhier τὸ χρονολογεῖ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος,
 συγκρίνων αὐτὸ πρὸς δύο χειρόγραφα τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης τῶν Παρισί-
 ων, τοῦ 1304 καὶ 1336. Ἡ γραφή εἶναι μᾶλλον βεβιασμένη καὶ μιμεῖται,
 κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν λειτουργικῶν χρῶν, παλαιότεραν, δεικνύει ὅμως πε-
 ρισσότεραν ὁμοιότητα πρὸς τὸν τρόπον γραφῆς τοῦ 13ου αἰῶνος].

3. 0,26 x 3,98 [13ος αἰ. ἀκμφ. κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου (ἐλληνίης).

Ἔρχεται ἀπὸ τῆς εὐχῆς τοῦ τρίτου ἀντιφώνου καὶ λήγει εἰς τὴν εὐχὴν τῆς μεταλήψεως.

[Ὁρθία, στρογγύλη γραφή. Πεποιημένα ἀρχικά.

Ἐν τέλει τῶν διπτύχων τῶν κεκοιμημένων: *Μνήσθητι Κ(ύρι)ε Γερμανοῦ ἱερο(μον)άρχου*].

4. 0,26 x 5,05 [12ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει: *Κ(ύρι)ε βοήθ(ει) τὸν δοῦλον σου Θεοφύλα(κτον) μο(να)χόν.*

5. 0,22 x 7,50 14ου αἰ. (1366)

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

Ἐν τέλει: *Ἐτους ,ς'ωοε' ἰνδ. ε' μηνὶ σεπτεβρίω κ' (=1366). Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάσαφ πόνος (εἰκ. 8).*

6. 0,26 x 10,85 [12ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.]

Αἱ θείαι λειτουργίαι Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου, ἀμφότεραι ἀκέφαλοι.

Τὸ κοντάκιον περιεῖχε καὶ διύταξιν τῶν χειροτονιῶν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν προηγιασμένων, ὧν ἐλάχιστα μένουσιν. Ὑπὸ μεταγενεστέρως δὲ χειρὸς ἐγράφησαν εὐχαί τινες τῶν ἐγκαινίων καὶ ἐπὶ ἀνοίξεως ναοῦ μιανθέντος διαφόρῳ τρόπῳ. Τὰ ἀρχικά στοιχεῖα περικομψα.

[Ὀλόκληρον τὸ κείμενον ἐρυθρόγραφον. Χρυσογραφία, ποικιλόχρωμα ἀρχικά. Ἐν ἀρχῇ τῶν διπτύχων τῶν ζώντων ἀποκεκομμένον ἀρχικόν Μ].

7. 0,26 x 3,50 [14ος αἰ. ἀκέφ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, ἧς ἐξέπεσεν ἡ τῆς προθέσεως εὐχή καὶ ἡ τοῦ πρώτου ἀντιφώνου. Ἐν τέλει ἡ εὐχή τῶν κολλύβων εἰς μνήμην ἁγίων, διάφορος μικρὸν τῆς σήμερον ἀναγινωσκομένης.

[Γραφὴ ὀρθία, στρογγύλη. Μελάνη μαύρη].

8. 0,21 x 5,07 [14ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει: *Μέμνησο Μηνᾶ τοῦ γεγραφότος θύτα.*

[Ἡ αὐτὴ ὑπογραφή καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος γραφῆς καὶ εἰς τὸ εἰλητάριον Ἀθῶν. 865, Ξενοφῶντος 163. Ὁ Λάμπρος δὲν ἀναφέρει ὄνομα βιβλιογράφου· οἱ Vogel - Gardthausen, μὴ ἐνοήσαντες τὴν κλητικὴν θύτα, ἀναγράφουν τὸ εἰλητ. Ξενοφ. ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μηνᾶς θύτης*.

Ὁρθία στρογγύλη γραφή. Ἐπίτιτλον καὶ ἀρχικά γράμματα ἐρυθρά].

9. 0,26 x 7,16 [14ος αί.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἐν τέλει: Ἐδόθη τὸ παρὸν κοντάκιον παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς | κν(ροῦ) Θεοδούλου) τοῦ Μεσημβρινοῦ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τῆς | Λαύρας.

[Γραφή ἢ αὐτὴ τοῦ ἀριθ. 1 (βλ. εἰκ. 1 καὶ 2). Ἐπίτιλα καὶ ἀρχικά γράμματα. Εἰς τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων, ἐν τῇ ᾧα, διὰ χειρὸς τοῦ ἀφιερωτικοῦ σημειώματος: Μνήσθη(τι) δέσποτ(α) ἄγ(ιε) τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου τοῦ Θε(ο)ῦ Θεοδ(οῦ)λου].

10. 0,28 x 5,54 15ος αἰ. (1420)

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἐν τέλει: Θε(ο)ῦ τὸ δῶρον | καὶ τοῦ Γεδεὼν πόνος. | Ἔτους ς ρακῆ | ἰνδ. ιγ' μηνι | ἰουνίω ιθ' [1420]. [Κάτωθεν διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς, ἀλλὰ μὲ μικρότερα γράμματα:] Ζωσιμᾶ ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ π(α)ρ(ο)ῦ [πρβ. καὶ ἀριθ. 22 καὶ 46].

[Γραφή ἢ τυπικὴ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὀδηγῶν].

11. 0,25 x 3,69 [τέλ. 13ου—ἀρχ. 14ου αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου,

φέρουσα ἐν ἀρχῇ ἐπίτιλον κόσμημα. Ἐκπεσόντων τεμαχίων περγαμηνῆς, ἔλλειπousι τὰ ἀπὸ τῆς εὐχῆς τῆς προθέσεως μέχρι τῶν «Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε», οἷς συνεκφέρονται καὶ τὰ «Ὅσοι πρὸς τὸ φῶτισμα προέλθετε» (πρβ. ἀρ. 6). Ἐπι ἔλλειπousιν ἀπὸ τῶν «Μνήσθητι Κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων» μέχρι τέλους σχεδόν.

Ἐν τέλει: Ὁ γραφεὺς ταπεινὸς Θεόδωρος ὁ Ἀγιοπετρίτης).

[Ὡραία στρογγύλη γραφή (εἰκ. 7). Ὁ Θεόδωρος Ἀγιοπετρίτης ἀντιγράφει κώδικας ἀπὸ τοῦ 1278 μέχρι τοῦ 1307¹].

12. 0,27 x 8,25 [13ος αἰ. ἀκέφ., κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου,

μικρὸν ἔλλιπής ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει, ἐνθα φαίνονται αἱ δύο εὐχαὶ τοῦ Σκενοφυλακίου «Ἦνυσται καὶ τετέλεσται» καὶ «Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου».

[Εὐμεγέθης, στρογγύλη γραφή].

13. 0,23 x 7,71 10ος αἰ. [ἀκέφ.]

Αἱ θείαι λειτουργίαι Βασιλείου (ἀκέφ. μικρὸν) καὶ Χρυσοστόμου (ἀ-

¹ Βλ. Marie Vogel-Victor Gardthausen, Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance. Leipzig 1909 [Zentralblatt für Bibliothekswesen, Beiheft XXXIII] ἐν λέξει. (Εἰς τὸ ἐξῆς: VG).

κέφ. ἀπὸ τῆς εὐχῆς τῶν κατηγουμένων), καὶ τινες εὐχαι [εὐχὴ εἰς ἀδελφοποιήσιν, εὐχὴ εἰς κόλλυβα μνήμης ἁγίων, εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐν βρώμασι σκανδαλισθέντων, εὐχὴ ἐπὶ ἀρρώστων], ἐν αἷς ἢ τῶν κολλύβων εἰς μνήμην ἁγίων ἀξία μελέτης, αἴρουσα, ὡς εἰκάζω, τὴν ἐν τῇ συνήθως ἀναγινωσκομένη ἔμφαινομένην ἀνωμαλίαν.

Ἐν τοῖς διπτύχοις (Χρυσοστόμου) γίνεται μνήμη τοῦ δνόματος Πολυεύκτου ὡς ἀρχιεπισκόπου [*Ἐν πρώτοις μνήσθητι Κ(ύρι)ε τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν Πολυεύκτου*], ἕξ οὗ εἰκάσειεν ἂν τις γραφῆναι τὸ παρὸν κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα (πρβλ. Μ. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες). [Ὁ Πολύευκτος πατριάρχης ἀπὸ τοῦ 956 μέχρι τοῦ 970 βεβαίως δὲν γίνεται ρητῆ μνεία ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι ὅμως λίαν πιθανὸν νὰ νοῆται ὁ πατριάρχης Πολύευκτος, μὲ πῆν χρονολογικὴν δὲ ταύτην τοποθέτησιν συμφωνεῖ καὶ ὁ τρόπος τῆς γραφῆς τοῦ εἰληταρίου (βλ. *εἰκ.* 3)].

Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀναφέρεται διὰ τῶν λέξεων «ἱερὸν μάθημα τῆς πίστεως».

[Ποικιλόχρωμα καὶ χρυσόγραφα ἀρχικά].

14. 0,23 x 3,91 [13ος αἱ. ἀκέφ. κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

[Στρογγύλη γραφή. Ὁραιότατα ποικιλόχρωμα ἀρχικά].

15. 0,19 x 7,35 [11ος αἱ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἐγραψεν Ἰσως Θεοφάνης μοναχός. [Τοῦτο συνεπέραναν ὁ συντάκτης προφανῶς ἐκ τῆς σημειώσεως ἐν τῇ ᾧα παρὰ τὰ διπτύχα τῶν ζώντων διὰ κεφαλαιογραμμάτου γραφῆς ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ βιβλιογράφου: *Μνήσθητι(τι) Κ(ύρι)ε τὴν ψυχ(ήν) τοῦ δούλ(ου) σου Θεοφά(ρους) (μον)αχ(οῦ)*. Ἄν οὗτος εἶναι ὁ γραφεὺς, πιθανὸν νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸν Θεοφάνην ταπεινὸν μοναχόν, βιβλιογράφον δρωῖντα ἀπὸ τοῦ 1004-1023 περίπου (βλ. VG)].

[Τὸ εἰλητάριον πολυτελές, μὲ πολύχρωμα ἀρχικά καὶ ποικιλόχρωμον ἐπίτιτλον ἐν ἀρχῇ].

16. 0,23 x 5,12 [14ος αἱ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει: *Χ(ριστ)ὲ δίδου μογήσαντι τεῆν πολύλοβον ἀρωγήν. Θε(ε)ῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωακεὶμ πόνος*. [Μετὰ τὸ «Ἄξιον ἔστιν»: *Μνήσθητι τῆς ψυχῆς τοῦ ἀειμνήστου δούλου σου Νίφωνος*].

[Γραφὴ τοῦ βιβλιογραφικοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν (*εἰκ.* 10). Ὁ γραφεὺς εἶναι πιθανῶς ὁ αὐτὸς μὲ τὸν γραφέα τοῦ κώδ. Laurent. 11,1 τοῦ ἔτους 1327].

17. 0,24 x 4,00 [13ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.
[Ποικιλόχρωμα ἀρχικά].

18. 0,22 x 5,90 14ος αἰ.

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει ἡ χρονολογία ἐγένετο ἐξίτηλος, διακρίνονται ὁμως τάδε: Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος Ἰωάσαφ, ὃς ἐστὶ πάντως ὁ αὐτὸς γραφεὺς καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5. [Διακρίνονται μόνον: Ἔτους... | μηνί... | Θε(ο)ῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος | Ἰωάσαφ. Ὁρθῶς ὁ συντάκτης εἴκασεν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ γράψαντος τὸ ελλητάριον ἀρ. 5 (βλ. εἰσαγωγὴν σελ. 391). Ὁ πεπειραμένος οὗτος βιβλιογράφος ὑπογράφει συνήθως Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάσαφ πόνος μόνον εἰς τὰ ἐντελῶς πρῶιμα χφφ του (Ἐθων. 5588, Παντελ. 82, ελλητάριον ἔτους 1360¹ καὶ Βρετ. Μουσ. Βυβλ. 18, ἔτους 1366) ἢ ὑπογραφή ἀπαντᾷ ὡς ἐνταῦθα: καὶ πόνος Ἰωάσαφ. Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους (1360 - 1366) πρέπει νὰ τοποθετηθῇ καὶ τὸ παρὸν ελλητάριον καὶ ἡ γραφή δὲν ἔχει ἀποκτήσει εἰσέτι τὴν εὐροίαν τῶν μεταγενεστέρων χειρογράφων τοῦ ἰδίου.

Εἰς τὰ δίπτυχα: *Μνήσθητι Κ(ύρι)ε τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων ἀειμνήστων δούλων σου Κωνσταντίνου καὶ Δημητρίου, Ἡσαίου, Γαβριήλ, Γρηγορίου, Θεοκτίστου* (δυστυχῶς τὰ ὀνόματα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔχουν καταστῆ ἐξίτηλα καὶ ἔχουν γραφή ἐκ νέου διὰ δευτέρας χειρός).

Ἐρυθρὰ καὶ κυανᾶ ἀρχικά γράμματα].

19. 0,24 x 4, 29 [14ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

[Εἰς τὰ δίπτυχα: *Μνήσθητι Κ(ύρι)ε τῶν ψυχῶν τῶν δούλων σου Δωροθέου ἱερομονάχου, Ἰωακείμ καὶ Ζηνοβίας τῶν μοναχῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν καὶ Ἀθανασίου* (κενόν).

Μνεία εἰς τὰ δίπτυχα τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς ὀνομάτων καὶ εἰς τὸ ελλητάριον Βατοπεδίου ἀρ. 19 (βλ. κατωτέρω σελ. 406). Γραφή ἡ τυπικὴ τῆς μονῆς τῶν Ὀδηγῶν, οὐχὶ ὁμως τοῦ αὐτοῦ βιβλιογράφου μὲ τὸ ελλητ. Βατοπ. 19].

20. 0,24 x 7,08 [13ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου,

οὗ καὶ ἡ εἰκὼν προτέταται, ἀνωθεν δὲ ταύτης ἡ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν σταυρώσεως (φθαρεῖσα). Τὸ πρῶτον στοιχεῖον Ὁ παρίσταται ὑπὸ χειρὸς κρατούσης ἄρτον φέροντα τὸν Κύριον ἡμῶν, «Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον». Τὰ ἀρχικά στοιχεῖα ἐν γένει περίκοσμα, τινὰ παρίστανται

¹ Ἐσφαλμένος παρὰ Λάμπρφ: καὶ πόνος Ἰωάννου.

διά ζώων, πτηνῶν. Ἐν Κ εἰκονίζει ἄνθρωπον, ὃν περιελίσσει ὄφιν. Τὸ κείμενον γεγραμμένον μέλανι χρυσῷ, κυανῷ καὶ μολυβδόχρῳ.

21. 0,27 x 7,80 [14ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

[Γραφή ὁμοιάζουσα πολὺ πρὸς τὴν τῶν ἀρ. 1 καὶ 9, ἀλλ' αὐστηροτέρα (εἰκ. 4)].

22. 0,25 x 3,17 [ἀρχ. 15ου αἰ. ἀκέφ. κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, αἰῶνος 15ου (1420), γραφεῖσα ὑπὸ Ζωσιμᾶ ἱερομονάχου, ὃν ὑπολαμβάνω τὸν αὐτὸν καὶ ἐν ἀριθ. 10, ἢ μᾶλλον ὑπὸ Γεδεῶν μοναχοῦ.

[Τὸ εἰλητάριον, ἀκέφαλον καὶ κολοβόν, δὲν φέρει βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα, ἢ γραφή ὅμως εἶναι ἀπολύτως ὁμοία πρὸς τὴν τῶν εἰληταρίων ἀρ. 10 καὶ 46, καὶ ὁρθῶς ὁ συντάκτης τοῦ καταλόγου συνεπέραναν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Γεδεῶν, τοῦ γράψαντος καὶ ἐκεῖνα (οὐχὶ βεβαίως τοῦ Ζωσιμᾶ, ὅστις δὲν εἶναι γραφεύς, ἀλλὰ προφανῶς ὁ κτήτωρ). Τὰ τρία ταῦτα εἰλητάρια, περιέχοντα τὰς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου (ἀρ. 22), τοῦ Μ. Βασιλείου (ἀρ. 10) καὶ τῶν προηγιασμένων (ἀρ. 46), ἐγράφησαν ἀσφαλῶς καὶ τὰ τρία κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἱερομονάχου Ζωσιμᾶ τὸ αὐτὸ ἔτος 1420].

23. 0,18 x 3,42 [13ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

24. 0,25 x 2,60 [15ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

25. 0,26 x 5,55 14ος αἰ. (1366)

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἐν τέλει : Ἰωάσαφ πέφνκα λευΐτου | πόνοσ. | Ἔτονοσ ,ςωοδ' ἰνδ. δ' | μνηλ λουλΐου ε' [1366] (πρβ. ἀριθ. 5 καὶ 18).

[Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ὑπογραφή δὲν εἶναι ἡ τυπικὴ τοῦ Ἰωάσαφ (βλ. σημείωσιν εἰς ἀριθ. 18), ἀποτελοῦσα μοναδικὴν ἐξάφρσιν, ὁ τρόπος τῆς γραφῆς εἶναι ἐντελῶς ὁμοίος καὶ τὸ εἰλητάριον ἐγράφη ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (βλ. εἰκ. 8 καὶ 9)].

26. 0,25 x 4,69 [14ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει : Μνήσθητι Κύριε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Θεοφυλάκτου μοναχοῦ. Ταῦτα, λιαν ἐξίτηλα, φρονῶ οὕτως ἔχειν καὶ ὡς γε ἀπὸ τῆς γραφῆς

τοῦ ἔπ' ἀριθ. 4. [Ἀναγινώσκειται μόνον : *Μνήσθητε Κ(ύρι)ε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ...κτου (μον)αχ(οῦ)*. Ἡ γραφή οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μετὰ τὴν τοῦ ἀρ. 4, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ὑπογραφή. Ἡ γραφή λίαν παρεμφερὴς πρὸς τὴν τῶν ἀριθ. 1 καὶ 9, ἀσφαλῶς τῆς αὐτῆς «σχολῆς»].

27. 0,27 x 3,88 [τέλ. 13ου - ἀρχ. 14ου αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει : *Ἐργάφη χειρὶ τοῦ ταπεινοῦ | Κοσμᾶ τοῦ [Π]αναρέτου*. [Λίαν ἐξίτηλα].

[Ἐπιμελημένη στρογγύλη γραφή. Βλ. ἄλλα δύο παρὰ τοῦ αὐτοῦ βιβλιογράφου γραφέντα χφφ, ἐπίσης ἀχρονολόγητα (13ος-14ος αἰ.) παρὰ VG].

28. 0,26 x 3,04 14ος αἰ. (1386)

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει ἀμυδρῶς ἐναπομένει : *Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάσαφ πόνος. Ἔτους ,ςωλδ' ἰνδ. θ' μηνὶ ἀπριλίω α' ἡμέρα Κυριακῆ* [1386] (πρβ. ἀρ. 5,18 καὶ 25). [Τὸ βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα σήμερον σχεδὸν ἐντελῶς ἐξίτηλον (ἀμυδρῶς διακρίνονται μεμονωμένα γράμματα), ἡ ἀνάγνωσις ὅμως φαίνεται ἀσφαλῆς, διότι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῆς ἰνδικτιῶνος συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἔτος καὶ ἡ 1η Ἀπριλίου ἦτο πράγματι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο Κυριακῆ].¹

29. 0,25 x 3,43 15ος αἰ. (1418)

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει : *Θ(εο)ῦ τὸ δῶρον καὶ Σωφρονίου | πόνος. | Ἔτους ,ςπκς' ἰνδ. ια' μηνὶ | ἱανουα(ρίω) κδ'* [1418].

[Γραφή ἡ χαρακτηριστικὴ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν].

30. 0,25 x 4,86 [τέλ. 14ου αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἴσως ἔγραψε Μωϋσῆς μοναχός. [Τὸ ειλητάριον δὲν φέρει βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα, ἀλλ' εἰς τὰ δίπτυχα φέρεται : *Μνήσθητε Κ(ύρι)ε τοῦ δούλου σου Μωϋσῆως μοναχοῦ*, ἐξ οὗ ἀσφαλῶς εἶκασε καὶ ὁ συντάκτης ὅτι ἔγραφε παρ' αὐτοῦ. Γραφή ἡ χαρακτηριστικὴ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν].

31. 0,24 x 4,03 [12ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου,

¹ Τὸ Πάσχα 22 Ἀπριλίου, βλ. H. L i e t z m a n n, *Zeitrechnung der römischen Kaiserzeit, des Mittelalters und der Neuzeit*. Berlin 1934 [Sammlung Göschen].

ἧς προτάσσεται [πολύχρωμον] ἐπίτιτλον κόσμημα τετραγώνων (13 x 13), ἐν
 ᾧ ἡ εἰκὼν τοῦ Χρυσοστόμου.

[Εἰς τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων, χρυσόγραμμα, διὰ πρώτης χειρὸς :
*Μνήσθητι Κ(ύρι)ε τῶν ψυχῶν τῶν δούλων σου Ἀντωνίου μοναχ(οῦ), Μα-
 ρίας μοναχῆς, Μαρίας καὶ Νικηφόρου.*

Χρυσόγραμμα (οὐχὶ ποικιλόχρωμα) ἀρχικά γράμματα].

32. 0,26 x 4,10 14ος αἰ. [1384]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Γραφεὺς ὁ αὐτὸς Ἰωάσαφ ὁ ἐν ἀριθ. 5, 18, 25 καὶ 28, ὡς ἐν τῷ
 τέλει ἀμυδρῶς φαίνεται. (Προσθήκη Γερμανοῦ ἱεροδιακόνου Λαυριώτου :
 Ἐν τῇ μεγάλῃ συναπτῇ : *Ἔτι δεόμεθα ὑπ(ὲρ) τῶν εἰσεβεστάτων καὶ φι-
 λοχρίστων βασιλέων ἡμῶν Ἰω(άν)νου καὶ Εὐδοκίας*). [Ἐν τῇ ᾧα εἰς τὸ
 σημεῖον τοῦτο : *Ση ἀρχ=Σημείωσαι ἀρχόντων*. Ἐν τέλει ἡ χρονολογία καὶ
 ἡ μετ' αὐτῆν ὑπογραφή τοῦ βιβλιογράφου ἔχουν καταστῆ τελείως ἐξίτηλα.
 Διακρίνεται μόνον : *Ἔτους.....ζ' μηνὶ ἀγ.....* (ἡ ὑπογραφή τελείως ἐξίτη-
 λος). Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ ἔτους καὶ τοῦ ἀμυδρῶς διακρινομένου ζ'
 εἶναι τόση, ὥστε τὸ ζ τοῦτο νὰ μὴ ἀποτελῇ τὴν μονάδα τῆς χρονολογίας, ἀλλὰ
 τὸ ἔτος τῆς Ἰνδικτιῶνος. Ἡ μνεία τῶν βασιλέων Ἰωάννου καὶ Εὐδοκίας
 τοποθετεῖ τὸ χφ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1383 καὶ 1391. Πρόκειται περὶ τοῦ Ἰω-
 άννου Ε' Παλαιολόγου καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Εὐδοκίας, θυγα-
 τρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Ἰωάννου
 Ἐλένη, θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ζῆ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ
 1383,¹ ὁ δὲ Ἰωάννης ἀποθνήσκει τῷ 1391. Εἰς τὰ ἔτη ταῦτα, 1383 (,ςωῆα')
 μέχρι 1391 (,ςωῆθ') ἀντιστοιχοῦν ἔτη Ἰνδικτιῶνος ς' - ιδ', ἐπομένως ἡ ζ'
 Ἰνδ. ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἔτος ,ςωῆβ' (1384). Τὸ χρονολογικὸν σημεῖωμα πρέ-
 πει κατὰ ταῦτα νὰ συμπληρωθῇ ὡς ἐξῆς : *Ἔτους [,ςωῆβ' Ἰνδ.] ζ', μηνὶ
 ἀγ[ούστφ...]*.

Γραφὴ εἶναι ἡ τυπικὴ τοῦ βιβλιογραφικοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν
 Ὁδηγῶν, πιθανώτατα δέ, ὡς εἶκασε καὶ ὁ συντάκτης, αὐτοῦ τοῦ Ἰωάσαφ].

33. 0,26 x 2,10 [12ος αἰ.] ἀκέφ. καὶ κολοβ. ἱκανῶς

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

34. 0,24 x 2,72 [13ος αἰ.] ἀκέφ. καὶ κολοβ. ἱκανῶς

Τοῦ αὐτοῦ ἡ θεία λειτουργία.

¹ Archimandrit Dr Averkios Papadopoulos, Versuch einer
 Genealogie der Palaiologen. Diss. München, 1938, Nr. 73.

35. 0,24 x 4,76 [ἀρχ. 14ου αἰ.]

Τοῦ αὐτοῦ ἢ θεία λειτουργία.

36. 0,23 x 5,41 [12ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

[Ἀρχιερατική. Ἐν τέλει, κατ' ἀντίστροφον διεύθυνσιν : Τάξεις γινομένη] ἐπὶ λιτῆς μελλούσης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐξέργεσθαι, καί τινες εὐχαὶ τῶν ἐγκαινίων.

Προτάσσεται ἐπίτιλον κόσμημα· τὰ δὲ ἀρχικά στοιχεῖα κεχρυσωμένα.

37. 0,26 x 4,36 [ἀρχ. 15ου αἰ.]

Τοῦ αὐτοῦ ἢ θεία λειτουργία.

Ἐν τέλει : *Μέμνησω θύτα Ματθαίου γεγραφώτος.*

[Γραφή ἢ τυπικὴ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν (εἰκ. 11). Ὁ αὐτὸς Ματθαῖος ἔγραψε καὶ τὸ ελλητάριον Ἀθων. 3637, Διονυσίου 103 τοῦ ἔτους 1419. Ἡ ὑπογραφή διάφορος, ἀλλ' ὁ τρόπος γραφῆς ὁ αὐτός].

38. 0,25 x 3,46 [13ος αἰ.] ἀκέφ. καὶ κολοβ. ἱκανῶς

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

39. 0,20 x 5,26 [13ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος μεταγενέστερα [14ου αἰ.].

[Γραφή στρογγύλη, μελάνη μαύρη].

40. 0,25 x 5,53 [14ος αἰ.]

Τοῦ αὐτοῦ ἢ θεία λειτουργία.

[Γραφή τυπικὴ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν. Ἐρυθρὸν ἐπίτιλον ἐν ἀρχῇ].

41. 0,17 x 2,24 [τέλ. 13ου - ἀρχ. 14ου αἰ.]

Ἀρχιερατικὸν (μέρος). Εὐχαὶ χειροτονίας διακόνου καὶ ἱερέως. Ἐν τῇ ᾧ ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρὸς πλατυτέρα διάταξις.

42. 0,11 x 2,32 [τέλ. 13ου - ἀρχ. 14ου αἰ.] ἀκέφ. κολοβ.

Διάταξις τῆς προσκομιδῆς καὶ τὰ διακονικά.

43. 0,13 x 2,49 [15ος αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

44. 0,19 x 2,58 [15ος αἰ.]

Εὐχαὶ τῆς θείας μεταλήψεως. [Ἔπεται (δι' ἄλλης χειρός) : Εὐχὴ Χρυσοστόμου].

Ἐν τέλει : Ὁ Λαυρὶὶλ μέμνησο τοῦ Ἰακώβου.

45. 0,20 x 4,75 [14ος αἰ.]

Ἀκολουθία τῆς θείας μεταλήψεως καὶ εὐχαριστίας, ἐν αἷς εὐχαὶ τινες διάφοροι τῶν συνήθων.

46. 0,20 x 2,40 15ος αἰ. (1420)

Ἡ θεία λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

Ἐν τέλει Διάταξις καὶ Εἰδήσις. Ἐν ἀρχῇ ἐν τῇ ᾧα ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρὸς σημειοῦται : «οὐ μὲν τοι λέγεται Εὐλογημένη ἡ βασιλεία, ἀλλὰ εὐλογητὸς ὁ Θεός».

Ἐν τέλει : Ἔτους ,ς ρη' ἰνδ. ιβ' μηνι | μαῖω ς' [1420]. | Θ(εο)ῦ τὸ δῶρον καὶ | τοῦ Γεδεὼν πόνος. | Ζωσιμᾶ ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς (πρβλ. ἀριθ. 10 καὶ 22 [καὶ τὴν ἐκεῖ σημείωσιν]).

47. 0,24 x 6,34 [12ος αἰ.]

Ἐν εἶδει εὐχολογίου περιέχει α) Εὐχὰς ἔξορκισμῶν ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἄγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένων, β) Τάξιν γινομένην ἐπὶ λιτῇ μελλούσης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐξέρχεσθαι, γ) Εὐχὰς ἐπὶ ἐγκαινίων, σταφυλῆς, ἀνομβρίας, λιτῆς διὰ φόβον τινά, ἐπὶ μνήστροις βασιλέων καὶ λοιπῶν, ἐπὶ λύσει στεφάνων, τοῦ βαπτίσματος.

48. 0,14 x 0,90.

Πίνακες πασχάλιων σλαβωνιστί.

[Τὸ πρῶτον φύλλον ἐκ χάρτου, τὰ λοιπὰ περγαμινά].

49. 0,27 x 6,67 [ἀρχ. 14ου αἰ.]

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἐν τέλει : Ἰωάννου μέμνησο τοῦ γεγραφότος.

Ἐν τῇ ᾧα διὰ μεταγενεστέρως χειρὸς : Μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου Εὐθυμίου ἱερομονάχου.

[Ἡ ὑπογραφή τοῦ Ἰωάννου καὶ εἰς εἰληταρίων Ἰβήρων, μὴ περιγραφόμενον ὑπὸ τοῦ Λάμπρου. Ἡ γραφή ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ἀριθ. 1 καὶ 9].

50. Τεμάχια εἰληταρίων.

(Σημείωσις γέροντος Παντελεήμονος : Τὰ δύο τελευταῖα ὑπ' ἀριθ. 49 καὶ 50 δὲν περιέχονται ἐν τοῖς καταλόγοις, οὔτε τοῦ προηγουμένου Χρυσοστόμου οὔτε τοῦ ἱεροδ. Γερμανοῦ).